

Pretulu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in lăintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie s'eu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 51.

— Sibiu, Mercuri 25/7 Iuliu. —

1880.

Ide'a de statu a Austriei.

De Dr. Franciscu Palacky.

(Urmare.)

Celu din urma articlu alu lui Palacky, adeca alu VIII-lea din 16 Maiu 1865 pune coróna la toti ceilalti cu puterea logice sale. Avendu se curmamu si noi astadi aceste publicatiuni, pentru cá se facemu locu altor'a din prezentu, care s'emená fôrte bine cu cele de inainte cu 15 ani, mai inpartasimu inca numai urmatóriele adevaturi enuntiate de acelu barbatu, nu numai erudit, ci si onestu, leale, intieptu.

Palacky afla in studiele sale practice, cá toti barbatii de statu cáti voiescu se dea monarchiei austriace constitutiune, s'eu pura centralistica s'eu dualistica, luera cu totulu in contra dreptului si contra naturei; de aceea edificiele loru trebue se cadia mai curendu s'eu mai tardiu in ruine atátu fisece cátu si morali. Ce insemnédia constitutiune, constitutionalismu? Insemnédia inoiéla, contractu, cu puterea caruia fiacare poporu castiga dreptulu si este chiamatu a'si manifestá vointi'a sa cu bunu resultatu in sinulu corpului legislativu, in crearea legiloru. Acestu dreptu inse este marginitu si redusu atátu prin centralismu, cátu si prin dualismu numai la drepturi civili si politice; din contra, dreptulu nationale este denegatu in modu arbitraru, despoticu. Atátu centralistii cátu si dualistii pretindu, cá slavii si romanii se fia si se remana supusi germaniloru si magiariloru. Slavii si romanii cá simplii cetatieni, cá persóne singuratices, se aiba si ei dreptu de a'si manifestá vointi'a loru in legislatiune; cá natiune se fia lipsiti de ori-ce dreptu. Cu acésta restrictiune se dá in capu la ori-ce libertate constitutionale. Germanii adeca si magiarii dicu slaviloru si romaniloru: „Se fiti si voi liberi, nu inse asia precum vreti voi, ci numai asia precum ve poruncimu noi voue.“ Acésta nu este libertate, ci batjocur'a, satir'a libertatiei. Cine dá germaniloru si magiariloru dreptulu de a porunci altora? Cine se fia obligatu a recunósce domni'a altei nationalitati, daca elu este liberu? Daca li s'ar recunósce germaniloru si magiariloru privilegiulu de a inpartí ei altoru nationalitati drepturi nationali, atunci ar mai potea vorbí cineva in Austri'a despre indreptatirea egala a nationalitatiloru si despre dreptulu egale pentru toti?

De aci mai la vale Palacky vine a vorbí despre rezultatele dietei transilvane din anii 1863—5 si felicitédia pe romani, cá le-a succésu a scóte la cale egalitatea de dreptu nationale si de limba, in cátu loru mai cá nu le mai remase cauza de a se vaierá. Acelu evenimentu intru adevuru mare pentru natiunea romanésca din Transilvani'a, Palacky doria se ajunga si la slavi; dar spune cá 'iar fi disu unu barbatu de statu in Vien'a: Tóte celelalte natiuni austriace voru fi indestulate mai curendu de cátu slavii, éra intre slavi cecii mai tardiu de cátu toti.

De aci betranulu boemu, carele cunoscea perfectu pe compatriotii si pe vecinii sei, judeca despre germani fôrte dreptu si inca asia, cá aceiasi judecata se póte aplicá minunatu si mai incóce pe la noi. Elu adeca dice, cá in sinulu marei si speculativei natiuni germane se afla totudeauna filosofi singulari, cari nu simtu nici-o greutate intru a pune in sistema ori-ce absurditati. Asia ei filosofandu a priori, esu la conclusiunea, cá egalitatea de drepturi nationali ar fi o absurditate, o secatura; cá originea comuna a omenimei dela Adamu si Ev'a este numai o fabula, cá-ci chiaru istori'a despre Adamu si Ev'a este fabula. Natur'a, mai adaoga acei filosofi nemtiesci, nu a facutu nici doue frundie perfectu egali, cu atátu mai puçinu a inpartitu ea darurile sale intr'o mesura egala la natiuni; prin urmare natiunea daruita dela natura cu mai multe calitati eminente, are si dreptulu de a domni preste altele mai puçinu dotate. Deci dupace germanii

sunt dotati mai bine dela natura, mai valorosi, mai nobili de cátu slavii, apoi acestia nici nu se potu pune pe aceeași trépta cu germanii. Si intru adevuru, cá invetiaturi de acestea dictate de cea mai mare arogantia, citesci cu ridicat'a in carti si in diarie nemtiesci, le si audi in ospetarii si carciune nemtiesci; dara nu numai relative la slavi, ci si la ori-care alte popóra si chiaru in contra francesiloru. Palacky nu o dice, dara elu care cunoscea fôrte bine pe magiari, va fi aflu de multu, cá acea fala si inganfare nationale domnesce la ei in gradu mai mare si de cátu la germani, cu exceptiunea prussaciloru dela nordu, carii sunt cei mai nesuferiti in trufi'a loru nemtiesca, de si sunt numai o corcitura, unu amestecu fôrte mare de sange nemtiescu cu de celu slavonescu (Bo-russi).

Palacky infrunta aspru acea arogantia si sfarma tóte sofisme filosofiloru nemtiesci relative la precelenti'a si nobilitatea germaniloru preste slavi. Elu intréba intre altele, cá daca nemtii sunt mai nobili si mai valorosi, cum se intemplase, cá in resbóiele cu Hussitii, armatele nemtiesci mari si bine aprovisionate, neincetatu au fostu batute si luate pe fuga de cátra cecii hussiti, si cá in fine pe acestia iau invinsu éra si totu numai trupe de cecii. Nu darurile mai mici s'eu mai mari ale naturei decidu asupra vietiei popóraloru, cátu mai virtosu cultivarea loru la sórele libertatiei. In dilele lui I. Huss cecii erau mai inaintati in cultura de cátu germanii; mai tardiu au apucatu acestia pe deasupra in urmarea unoru erori nebunesci comisse de cecii. Asia germanii in cele doue sute de ani au apucatu fôrte tare inainte, mai virtosu dupace au fostu ajutati din tóte puterile dela Vien'a; cecii si ceilalti slavi (si romanii) au inaintatu numai pe atáta, pe cátu a suferitu regimulu, ceea ce inse a fostu prea puçinu. Totu ce a facutu regimulu pentru cultura si civilisatiune, pentru desteptarea consciintiei nationale, a fostu esclusivu numai in folosulu natiunei germane, si inca prea adesea pe spesele celorlalte natiuni. Cecii, cá si alte nationalitati, multu puçinu cátu au inaintatu, au facut'o in contra vointiei germaniloru, curatu asia, precum s'a intemplatu si cu romanii, cá totu progressulu loru s'a facutu preste voi'a altora, ba li s'au pusu si pedeci din cele mai grele, éra din sudórea loru crunta isi inaltiera si deschisera altii ori-câte institute de cultura au voitu.

Nu se póte negá, cá popórale differu in caracterele si pasiunile loru, care sunt conditionate dela multime de inpregiurari; Palacky inse sustine cu totu dreptulu, cá vorbindu in termini matematici, ori-cátu ar differi coefficientii, totusi sum'a intréga luata la unu locu a virtutiloru si vitiiloru nationali, a calitatiloru bune si rele la diverse natiuni comparate intre sine, este aceeaasi. Nu atátu din natura, cátu mai virtosu dupa educatiune differu multu popórale acestei monarchii. Apoi tocma nemtii se nu se prea inganfe fatia de slavi cu nobilitatea originei loru, cáci fôrte bine a judecatu renumitulu scrutatoru si ethnologu Jacobu Grimm, candu a disu, cá daca vei cercetá genealogi'a popóraloru pe 2—3 mii de ani inapoi, vei aflá, cá popórale germane si cele slave sunt inrudite intre sinesi mai aprópe de cátu ori-care altele; dara póte cá tocma de aceea se si urescu asia tare, cá-ci: Rara concordia fratrum.

Daca inse germanii si magiarii sunt dotati dela natura, dela Ddieu cu calitati superiori, multu mai eminente de cátu slavii si romanii, atunci nu se pricepe nici-decum, de ce punu ceia la acestia atátea pedece in cultur'a loru nationale, de ce se temu asia tare de cultur'a limbei loru, cum de le-au subtrasu pana acum tóte mijlócele materiali, ori candu s'a cerutu cá se li se deschida si loru scóle nationali. Daca germanii si magiarii sunt popóra asia de geniali, éra slavii si romanii atátu de vitregu tractati de mam'a natura, atátu de nauci si hebeuci, de ce se le fia frica celora de concurenti'a acestora,

de o lupta drépta pe calea culturei nationale; ce póte se strice germaniloru cultur'a si inavutirea limbei si a literaturiei slave, si ce magiariloru limb'a romanésca? Au nu vedu ei, cá cu sofisme de aceea isi demasca numai neajunsulu loru? Ce aru dice densii despre o lupta fisica, fia si numai unu simplu duellu, candu unuia i s'ar permite numai o maciucă, éra celuilaltu pusca cu baionetu, revolveru cu 6 focuri, sabia de damascu si unu pumnariu la bráu? Din miliónele câte contribue slavii si romanii in tesaurulu publicu, statulu este datoriu se le faca parte drépta si proportionata; in casulu contrariu egalitatea de drepturi devine si remane o minciuna.

Despre magiari dice Palacky, cá pretensiunea loru de a dominá singuri in tierile numite ale corónei unguresci, pe temei cá densii le-ar fi cuceritu inainte de o mie de ani cu armele, este o nebunia din cele mai mari. Mai antaiu, cá daca cumva ei au castigatu dreptulu de domnia cu sabi'a, apoi totu prin sabia l'au si perdutu de multu, cá-ci de atunci incóce magiarii au fostu batuti si sfarmati de cátra altii in sute de batalii. Din jugulu turcescu nu s'au scapatu magiarii ei pe sine, ci cu totulu altii, adeca armatele austro-germane, pana ce turcii fusera scosi din ultimele loru ocupatiuni de teritoriu, din Banatu (1716). Éra in a. 1849 la Világos (Siri'a) magiarii au depusu armele cá invinsi si subjugati, cu ce? totu cu dreptulu sabiei, la care se provóca densii.

Tocma de aceea inse Palacky mustra pe magiari pentru necurmat'a loru provocare la dreptulu sabiei, la dreptulu pumnului, pentru-cá la acela nu mai respundu nici altii cu pén'a, ci totu cu sabi'a si totu cu pumnii, la fortia cu fortia, la sange cu sange, adeca dupa legile barbariloru.

Cu acestea inchiaiemu studiele lui Palacky, ne tinemu inse de datoria patriotica a le recomandá din nou lectoriloru nostrii, cá-ci multe, bune si rele, s'au inplinitu din câte a predisu acelu omu intieptu, si multe se voru mai inplini. Ier. G. B.

Discurse parlamentarie tinute in cestiunea agraria transilvana.

(Urmare.)

Adolf Zay: Motivarea detaiata, de care s'a inpartasitu proiectulu din partea referentului si a comisiunei juridice, me dispensédia de a vorbí si eu mai pe largu in meritulu cestiunei, deci me voiu silí a fi scurtu. Necesitatea urgenta de o procedura mai corespunditoare pentru regularea posesiunei in Transilvani'a se dovedesce mai eclatantu prin datele ce se coprinu in espunerea de motive a ministrului de justitia, din care se vede, cá in 10 ani de dile s'au efectuitu numai 94 comassari si 88 de regulari inpreunate cu comassari.

Acesta e unu numeru atátu de neinsemnatu fatia cu 2500 comune, in cátu este de ajunsu cá se ne convingemu, cá procedur'a de pana acum si organele functionátore nu si-au inplinitu chiamarea. Proiectulu gubernului voiesce se corespunda acestei necesitati cu cea mai sincera bunavointia, inse dupa parerea mea nu 'ia succésu pe deplinu, pentru-cá proiectulu lui este unu scheletu fôrte secu si nu contine tóte dispositiunile puse in perspectiva prin §. 80 din art. ex 1871. Dar cu multu mai bine si-a inplinitu chiamarea comisiunea juridica, alu carei operatu se afla inaintea nóstra, noi suntemu datori cu mare multamita si recunoscintia membriloru, dar mai cu séma referentului acestei comisiuni pentru zelulu celu mare si cunoscintiele de specialitate ce le-a dezvoltatu intru lucrarea acestui proiectu, cá-ci dupa parerea mea, testulu comisiunei corespunde pe deplinu scopului.

Comisiunea juridica coprinde intr'unu intregu organicu tóte dispositiunile ce se referescu la cestiune. Regulédia lucrarile pregatitoare, procedur'a meritória, executiunea si remediile de dreptu si pe aceste din urma intr'unu modu fôrte liberalu.

Eu afara de acestea me voiu provocá numai la unele dispositiuni speciale, care lipseau din proiectulu gubernului si anume, cá in viitoru procedur'a de regulare a posesiunei nu se va incepe intr'unu modu ofensivu prin actiune, ci prin rogare intr'unu modu mai conciliant, care eschide ori-ce inimiztia si gelosia. Acésta mesura se pare a fi neinsemnata, eu inse sunt convinsu, cá prin acésta procedere mai domóla se voru delaturá fôrte multe greutati.

Alta dispozițiune forte corespunditoare este introducerea comasării parțiale. Domnul deputat George Popu a spus, că situațiunea topografică a Transilvaniei nu este prea acomodată pentru comasare și în genere pentru regularizarea urbană. Temerile d-sale pōte că dispăreau, dacă reflectă la §. 24 din testul comisiunii, prin care se concede și comasarea parțială și la §. 7, prin care unele locuri sterile și preste totu locurile, cari nu merita a fi cultivate și nu se potu pune într-o paralelă cu pământurile roditoare, se scotu de sub regularitate. Este mai departe o dispozițiune forte corespunditoare, că în viitoriu ingineriul măsurătoriu se va putea trage în cercetare disciplinară, căci experiența ne arată, că în Transilvania inginerii încheiau contracte, se introduceau după toate formele în teritoriul de măsurat și după primău antecipațiunea, se duceau acasă cu banii, fără ași fi făcutu datorinți.

Înainte de a-mi încheia discursul, vreau se atragă atențiunea casei la două înepregiurări: cea dintăiu este — si cu această me adresedi către d-lu ministru de justiție — că și până acum nu numai defectele procedurii au fostu cauză, de în Transilvania s'au efectuit atătu de puține regulări de posesiune, ci în mare parte cauză a fostu numărul necorespunditoriu alu organelor procedurii și în parte necalificatiunea acestor organe. Mai adăugă apoi, că judecătorii emisi încă au cădiutu sub faimă a sistemă intercalară și astufeliu a fostu posibilu, că în Sibiu se stăgădă cauzele urbariale trei ani de zile, căci în anul primu referentulu respectivu n'a lucratu, pentru-că eră morbosu, în anul alu doilea n'a lucratu, pentru-că capetase concediu din cauză morbului, 3er în anul alu treilea nu s'a lucratu nimicu, pentru-că postul judelei pensionatu, după sistemă intercalară nu s'a întregit. Potemă noi face deci cele mai bune legi, dacă d-lu ministru va urmă și în viitoriu sistemă de până acum, ele voru remanea numai pe harthia. D-lu ministru se se îngrijă, că pentru punerea în lucrare a acestei legi se aplice judecători calificați și în număr corespunditoriu.

A două observare am se o facu contra domnului deputat Ugron Gábor. D-sa negresitu din cele mai bune intențiuni pentru locuitorii din fundulu regiū dorește, că proporțiunea posesiunii de pe acelu teritoriu se nu remana în suspensio. Dacă d-sa citea cu mai multă atențiune §. 37 din proiectu, negresitu că nu avea aceste nedumeriri, pentru-că în acelu §. nu este vorbă de suspendare, dar se nu se téma, căci pentru această referințiile economice și de posesiune, de cari a amintit d-sa, nu voru remanea neregulate, căci le voru regulă aceia, a caror proprietate sunt. Dacă va mai avé lipsa de deslusiri, i le voi dá atunci, cându se va desbăte §. 37.

D-lu deputat înse — și în această privință calca pe urmele vecinului seu, a d-lui deputat Parteniu Cosm'a, — s'a provocatu la înepregiurarea, că §. 82 din art. 53 ex 1871 nu s'a înactivatu. Sunt convinsu, că dacă d-lu deputat aru cunósce cestiunea, despre care a vorbitu, ar fi vorbitu într'altu sensu despre dens'a. Scie d-lu deputat despre ce este vorbă în §. 82 din art. 53 ex 1871? Este vorbă de o faptă a justiției de cabinetu, și eu așa credu că d-lu deputat nu este prea mare amic alu justiției de cabinetu.

Paragrafulu 82 adică, e cestiune, care se tine curat de sferă de activitate a judecătorului, anumitu cestiunea curat juridică, dacă anumite teritorii sunt seu nu de natură urbană? care o decise judecătorii de já în două instanție, o subtrase în instanția a treia dela judecătorii, și așa legislativă s'a amestecat în afacerile justiției și a comisiun cu am disu, o faptă de justiție de cabinetu fără parchia. Me încred în liberalismul stimabilulu meu amic, că nu va sprigini pe mine în asemenea fapte de arbitriu și spoliatiune de dreptu. Dar se pōte că zelulu prea mare alu d-lui deputat i lipsește și substratulu, pentru-că sub presiunea nedreptului §. acele referinție s'au regulatu prin înpaciuri; fostii proprietari s'au înpacatu cu fostii iobagi, așa că celu puțin pentru Saliste și Talmaciū o regulare ulterioară nu mai are nici un substrat.

După acestea declară, că primescu proiectulu comisiunii juridice de basă la desbătarea specială și nu potu sprigini propunerea de amănare a d-lui deputat Parteniu Cosm'a, dar primescu proiectulu de resoluțiune alu d-lui deputat conte Lonyay. (Aprobari.)

Contele Bánffy Béla se vede indemnatu a luă cuvântulu numai din motivulu, că deputatul George Popu au vorbitu de „deputati ardeleni.“ Noi, dice oratorulu, suntem deputati alesi în Transilvania, dar suntem deputati și ai Ungariei, că ori și care deputat din Ungaria. (Aprobari vii.) Noi nu jăvăm interes special contrarie intereselor Ungariei, pentru-că nu e unu interes special, ci unu interes pentru țieră întrăgă, dacă într-o parte a țierei se regulă referințele și dacă se înlesnesc regularea. (Aprobari generale.)

Si ce cerem noi? Dă ceva deosebitu? Estinderea posesiunii? Despoierea altora de proprietatea lor? Nu, noi cerem numai simplificarea și accelerarea procedurii și înlesnirea regulării. Aceia cari nu au interesu la această — nu vreau se număr și pe d-lu deputat (Popu) între densii — potu se aiba scopuri laterale. Interesulu nostru înse cere regularea. (Aprobari.)

Ministrulu presidentu Tisza Kálmán cere mai întâi se se primăscă proiectulu de lege, după această întorcându-se contra deputatulu Popu dice: D-lu deputat s'a exprimat în această casă cu privire la limbă magiara: „nici această nu e unu lucru așa mare: nu o vomu învătă, vomu ocoli legea“ (D-lu George Popu clăina din capu). Aceste sunt cuvintele proprii ale d-lui Popu, după cum le-am cetit din notițele stenografice.

Cum-că legea, de care e vorbă, n'a fostu o lege de naționalitate, această s'a demonstrat pe timpulu cându s'a discutat; scopulu ei a fostu: a promovă interesele locuitorilor nemagiari, căci le va fi de folos a cunósce limbă oficială a statulu. Dacă atunci s'au amin-

titu unii scrupuli de naționalitate — cu tōte că eu nu'i tînu de îndreptăți — făcăr dintre domni deputati a avut dreptulu se dea expresiune nedumeririlor sale față cu proiectulu în curgerea discuțiunii; dar dacă unu deputat dice acum cându legea e creată, în casă reprezentativă, că vomu ocoli legea, me rogu de iertare, această nu e permisă năicari în lume. (Aprobari viue). Voiu se amintescu numai unu lucru și acesta e, că dacă respectivii nu voru învătă limbă magiara, această va fi în primă linia spre pagubă lor. *) Aceia cari voru agită în directiunea această, cari voru starui că se se realizădie cuvintele „vomu ocoli legea“, voru află între tōte înepregiurările în Ungaria unu guvern, care va paraliză staruintele agitatorilor și va validă legea și preste capetele lor. (Aprobari viue. George Popu clăina din capu). Repetu, am cetit însemnările stenografice din cuvântu în cuvântu.

În cătu pentru proiectulu de resoluțiune voiescu a face unele reflecțiuni. Despre proiectulu deputatulu Parteniu Cosm'a nu voiu vorbi, pentru-că acela întru cătu coprinde pe lângă propunerea de a se respinge proiectulu de lege în desbătare și alte lucruri, aceste sunt de natură juridică; despre acestea se vorbăscă alții. Vinu la proiectulu lui Ugron Gábor. Aceste cere, că lucrările pentru catastru definitiv se se aducă în legătură cu regularizarea proprietății și transpunându-se în Transilvania, statulu se supōte spesele de măsurare.

Se me iertăți, dar comasarea s'a făcutu în cea mai mare parte a țierei așa, că spesele măsurării le-au platit privatii, dar și natură lucrulu cere, că nu statulu, ci privatii se supōte spesele de măsurare. Deci se me ierte d-lu deputat, dar dorinți a d-sale că statulu se platăscă aceste spese, trece preste marginile sacrificiilor ce le potemă cere dela stat, deci ve rogu se nu primi proiectulu de resoluțiune alu d-lui Ugron.

Ministru presidentu nu se învoiesce nici cu propunerea lui Lonyay, ci cere, că proiectulu de lege în discușiune se se primăscă cu delaturarea tuturor celorlalte propuneri.

George Popu ia cuvântulu în cestiune personală și pentru a rectifică sensulu cuvintelor sale reu întieles: Înainte de tōte respingă insinuațiunea, că asi fi disu se nu respectam o lege sancționată. Eu prin dechiaratiunea mea am voit numai se aretu sōrtea acestor legi, care sunt lipsite de basă morală. Dintr'alte dechiaru că eu, care mi-am priceput și până acum datorințele mele patriotice și le-am împlinit și fără de amenințările d-lui ministru presidentu, mi le voi împlini și în viitoriu și nu voiu dá ocașiune d-lui ministru presidentu, că se si validădie amenințările sale față cu mine pentru ași castigă prin această nu știu ce felu de ovățiuni. (Aprobari vii în stăngă estrema).

(Va urmă.)

Transilvania.

Sibiu. (Listele alegatorilor.) În anul viitoriu 1881 se împlinesc unu altu periodu de trei ani pentru alegeri nouă la dietă Ungariei. Acelea liste trebuie se se ia la reviziune de acumă și se se rectifice, stergându-se cei morți și cei ce si voru fi perdutu dreptulu în ori-ce modu, se se inscria alții cari au dreptu, 3er cei nedreptățiți se reclame. Comitetele electorale centrale dela municipie au și începutu a regulă și publica listele. Celu de aici, alu comitatulu Sibiu, aduce la cunoscintiă în trei limbi (preste asteptare în trei), că dela 5 până la 25 Iuliu a. c., adică în 20 zile: 1. cataloge provisorie ale tuturor alegatorilor din cele patru colegii (cercuri) electorale pentru 1881 se potu vedé în cancelariă vice-comitetului, care este și localulu comitetulu central; 2. listele provisorie ale comunelor singurate se au pus la publicu, în cancelariă fia-carei comune, unde le pōte cerceta ori-cine dem., dela 8 până la 12 ore, 3er după amieză dela 2 până la 6 ore ii stă în via a le și decopia.

În cele 10 zile de antăiu, adică dela 5 până la 15 Iuliu a. c. se potu face ori-ce reclamațiuni contra listelor. Totu așa se voru afge apoi și reclamațiunile, pentru că din 6 până în 25 Iuliu a. c. alții se si pōtă face observațiunile lor asupra reclamațiunilor. La tōte acestea se se aiba în vedere §§-ii 44, 45 și 46 din legea electorale transilvană.

Publicatiunea comitetulu central pōrtă dată din 2 Iuliu 1881 și e subscrisă de dd. vicecomite Senor că presedinte și protonotariulu Corneliu Tobias că actuariu ad hoc.

Este de dorit, că comitetele centrale din tōte municipiele țierei se procedă în modu totu așa de corect, că și celu de aici.

Acestea dela comitetulu central alu municipiului; nu vomu uita înse, că mai existu în țiera preste totu încă și alte comite electorale: a le partidelor politice de diverse culori, precum și cluburi municipale (în comitate și în

*) Da, spre pagubă acestora, cari în aceste țieri poliglotte aspira la funcțiuni publice, dară nimicu spre daună maselelor poporului. Noi, romani, amu indemnă totdeauna pe junimea noastră gimnasială și pe cea dela facultăți, că se învete tōte trei limbi ale patriei; amu pretinsu înse și insistem, că și funcționarii unguri se învete pe a noastră. Red. Obs.

cetăți), de diverse culori, începând dela absolutism până de vale la republicanism, precum este de ex. celu kossuthianu. Sunt și cluburi de naționalitate. Nu vomu fi uitatu nici înepregiurarea, că conferința electorală românească ținută la Sibiu în Iuliu 1878 a lasatu în urmă sa unu comitetu electoral, ale carui agende, dacă nu le-a coprinșu în vreo instrucțiune specială, le-a presupus înse că cunoscute prea bine din trecutulu celu mai de aproape, îndigăte atătu în legea electorală, cătu și în faptele complinite, anume în modulu celu necalificabil, cum s'au făcutu alegerile dela 1866 încōce. Acelu comitetu central românesc, dacă nu a datu în acești doi ani semne de viață în publicu, elu înse totu a desvōlatu 3er și care activitate în tăcere, precum facu tōte comitetele de această natură, în tōte țierile și la tōte partidele, din cauză că interesele bine întieles ale fia-carei partide ceru așa, întru atăta, cătu a bate tōc'a și a trage clopotele înainte de timp, trece de tradarea partidei. Acestu comitetu se adresase, precum suntemu informați, încă din 3er a trecută, către barbatii fruntași din tōte comitatele (municipiele) Transilvaniei cu rogarea, că se nu si pregete a îngriji de timpuriu, atătu că listele electorale se 3er rectificate cătu mai exactu, cătu și că alegatorii se fia classificați după culorile politice și totuodată după naționalitate.

Nu știu se fia răspuns mai multu de 4 inși la acea invitare amicală; 3er unii steteră la o străină mirare întrebându, că ce trebuință avem noi romani de listele electorale, cându marea majoritate a românilor nici acum după 14 ani, nu vrea se audia de alegeri dietale, nici chiaru cându aru fi mănăți cu biciu și cu vena de bou. Se nu 3er vreo nouă întielegere între alegatorii romani. Noi rogăm pe totii barbatii, la a caror partidă politică și națională ținem și noi dela început și vomu ținea până la mōrte, că se facă abstrațiune dela ori-ce alegere dietală, că și cum nu ar existe năicari în lume vreun parlamentu; dară listele electorale din tōte comitatele și colegiele se le decopie die exactu, cătu mai curendu, apoi classificați în sensulu aratatu, se le înaintădie la comitetulu electoral.

Mai sunt și alte interese de primă ordine, care ceru imperiosu, că se avemu tōte listele electorale din țieră întrăgă. Le place a declara (mai bine a calumnia) pe poporulu românesc întregu de proletariu înainte Europei, că pe unulu ce nu are nici-o proprietate de pământ; nu încetădie a publica în tōte lumea, că proprietariu este numai poporulu magiaru. În cătu pentru dreptulu electoral, ati veditu ce a disu dn. Lad. Tisza, fratele ministrulu: că românilor nu li se face nici o nedreptate. Este cestiune de onōre pentru romani, că se astupe odată gurile tuturor, căti voru se facă din negru albu.

Rezultatele cătoruva examene publice și ale viziunilor scolastice din Transilvania.

Dacă nu avemu locu pentru tōte, se aratamă celu puțin pe unele.

Vomu începe dela gimnasiulu de statu din Sibiu, a carui programă tipărită o avem sub ochii noștri. Acestu gimnasiu de 8 clase, sau după terminologiă scolastică franceso-românească, gimnasiu de 4 și liceu de 4 clase, are 13 profesori publici ordinari și 11 extraordinari, dintre cari 7 inși de religiune, după diversele confesiuni religiōse, dintre care la 2 sunt câte 2; 1 de gimnastică, 2 de cantari, 1 de limbă românească, acesta câte 6 ore pe săptămână. Directoru Ignatiu Veress, professoru și de limbă elina.

Numerulu scolarilor în a. scolasticu 1879/80 a fostu în tōte 8 classile 320, cari nu sunt aratati după naționalitate, ci numai după confesiunea religiōsă, după care înse aici în Transilvania, cunōsci la cei mai multi și naționalitatea, dacă nu totdeauna pe cea genetică, de siguru înse pe naționalitatea interesului familiaru și personal. Asia au fostu scolari gimnasti rom.-catholici 114 de diverse naționalități, 44 gr.-catholici, romani, 117 gr.-resariteni, romani, 33 reformati helvetici (calvini), magiari, 4 unitariani, (sociniani) magiari, 4 augustani (luterani) sasi, 4 israeliti, jidovi. Asia dară în gimnasiulu de statu dela Sibiu au învătătu 161 tineri romani, prin urmăre 1/2 + 1. Cu tōte acestea, limbă propunerei este exclusiv magiara, 3er limbă românească se pune că studiu extraordinariu în 6 ore pe săptămână, obligătoriu numai pentru romani. Limbă magiara că studiu obligatu, se propune în câte 31 ore, cea germană în câte 18, latină în 48, elină în 19 ore. Aceste cifre comparative vorbescu cu elocință multă.

Scolarii scadu in acestu gimnasiu, cá si in altele, din ce mergu mai in susu. Asia de ex. in anulu c. clasa I. avu 87, cl. II. numai 48, III. 42, IV. 40, V. 36, VI. 31, VII. 19, VIII. 15. Repetenti 18. Estraordinari 2.

Cei mai multi scolari sunt nascuti in regiunile invecinate, anume din comitatulu Sibiiului 113, Albei infer. 63, Hunedórei 26, Fagarasiului 20. Milíone ar merita câte unu gimnasiu romanescu in Fagarasiu, in Deva, in Turda, in Seini (Satmaru), in Oradea, in Aradu, in Temisiór'a, in Caransebesiu.

Ne veni si program'a dela scol'a superióra reala de 7 clase din Dev'a. Merita si acésta o recensune de aprópe, si speramu cá nu o vomu trece cu vederea.

Dela scol'a de fetitie din Monasteriulu Ursulineloru ne venira prin bunavointi'a unuia din domnii professori, acestea date oficiali: Scolarié interne si externe in acestu anu scolasticu au fostu preste totu 230, din care dupa nationalitate 17 romancutie, anume dupa confessiunea religiósá 6 greco-catholice si 11 greco-resaritene. Date totu asia autentice s'au publicatu si din claustrulu Misericordianeloru.

Din acelea aflamu, cá in acelu Claustru au invetiatu 167 fetitie, din care 94 au locuitu in internatu. Din acestea 94 au fostu 67 magiare, 15 romane si 12 germane, éra dupa religiune 65 rom. catolice, 11 calvine, 10 gr. cat. 5 gr. resarit., 3 Interane. Dara esternele?

(Va urmá.)

Invitare.

Adunarea generale a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu convocata fiindu in anulu curgatoriu pe 7, 8, 9 Augustu c. n. la Turda, rugamu cu tota onórea pre toti, cari voiescu a participa la acea adunare, se binevoiésca a ne incunoscintia despre acésta: la adress'a domnului Dionisiu Sterca Siulutiu, pana la 30 Iuliu c. n., aratandu-ne cei cari voru veni cu familia, si numerulu membriloru acesteia, precum si tempulu sosirei, — pentru cá se potemu dispune de tempuriu celea de lipsa pentru incuarterare.

Turda, in 2 Iuliu 1880.

Pentru comitetu:
Dr. J. Ratiu.

Nr. 120/1880.

Program'a

pentru adunarea generala ordinaria XIX a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, ce se va tine in 7 si 8 Augustu a. c. in orasiulu Turda.

Siedinti'a I in 7 Augustu.

1. Dupa terminarea servitiului divin se va deschide siedinti'a la 9 ore din di.
2. Alegerea a loru 3 secretari ad hoc pentru redactarea processeloru verbalu.
3. Raportulu comitetului Asociatiunei despre activitatea sa din anulu 1879/80.
4. Raportulu cassariului despre starea fondului Asociatiunei si a fondului academiei.
5. Raportulu bibliotecariului despre starea bibliotecei Asociatiunei.
6. Alegerea unei comisiuni de 3 membri pentru revederea si examinarea fonduriloru si ratiociniului pe anulu 1879/80.
7. Alegerea unei comisiuni de 3 membri pentru incassarea de taxe dela membrii vechi si inscrierea de membri noui dinpreuna cu tax'a responsa de acestia.
8. Alegerea unei comisiuni de 5 membri pentru a examina budgetulu Asociatiunei, prezentatu de comitetu pe anulu 1880/1 si a veni cu raportulu seu in siedinti'a urmatória.
9. Alegerea unei comisiuni de 5 membri pentru propuneri.
10. Cetirea discursuriloru, ce se voru fi prezentatu din bunu tempu la presidiu.

Siedinti'a II in 8 Augustu.

1. Verificarea processului verbalu alu siedintiei trecute.
2. Raporturile comisiuniloru numite in siedinti'a precedentá.
3. Luarea de conclusiune asupra redicarei monumentului in memori'a lui Andreiu Muresianu.
4. Continuarea cetirei dissertatiuniloru seu discursuriloru.
5. Defigerea locului si tempului pentru intrunirea Asociatiunei la anulu viitoriu.
6. Alegerea oficialiloru si a comitetului Asociatiunei pe periodulu urmatoriu de trei ani.
7. Alegerea unei comisiuni pentru verificarea processului verbalu alu siedintiei ultime.
8. Inchiderea siedintieloru adunarei generali.

Din siedinti'a comitetului Asociatiunei transilvane, Sibiu, 28 Iuniu 1880.

Dr. Jos. Hodosiu,
secr.

Jacobu Bologa,
v.-presiedinte.

Austri'a.

Vien'a. Ur'a dualistiloru nu mai are margini. Totu ce nu asigura domni'a loru preste alte popóra este reu, e periculosu pentru existenti'a monarchiei, cá si cum acésta monarchia o aru fi facutu si o aru sustinea numai densi, adeca numai minoritatile. Las' cá ei totu mai continua cu demonstratiuni si spectacole in contra drepturiloru nationali ale altora, dara mai de curendu imputara prin diariiele loru chiaru si imperatului, pentru-cá a primitu si pe principele Milan alu Serbiei cu ospitalitatea usitata a se da unui suveranu, ceea ce a duratu 6 dile, adeca pana in 2 Iuliu, candu principele Serbiei plecá din Vien'a la apele minerali dela Ems pentru cautarea sanatatiei.

Resultatele conferentiei dela Berlinu au adusu in adeverata furia pe dualisti. Pana acuma se credea, cá ei urescu numai pe slavi si pe romani si cá voru numai perirea acestoru popóra; acum inse s'a datu pe fácia, cá ei voiescu si perirea greciloru. (Vedi despre conferentia.)

Campurile in archiducatu, in Moravi'a si Boemi'a stau prea frumóse si promitu secerisiu bunu. Dupa ploile de mai inainte au datu caldurile, care tinu de vreo optu dile.

Inchiderea conferentiei diplomatice dela Berlin.

Cea din urma siedintia a membriloru conferentiei a fostu in 1 Iuliu, in care s'a subscrisu asia numitulu „Act final“ si not'a colectiva, a se transmite atátu Turciei cátu si Greciei destinata a se conforma ambele acelea staturi vecine si a se acomoda vointiei unanime a celoru 6 poteri mari; cá-ci in adeveru, decisiunile luate asta-data de cátra diplomati au fostu unanime. Acésta inpregiurare o si relevá cu multa placere presedintele conferentiei principele Hohenlohe, multiamindu toturoru pentru atáta buna vointia de a conlucra la consolidarea pacei europene. Comiteles Széchenyi, cá representante din partea Austro-Ungariei, a multiamitu imperatului Germaniei, principelui Bismark si presidentului Hohenlohe. A dou'a di fu mésa mare la com. Saburoff ambasadorulu Russiei, la care fusera invitati si ambasadorulu Turciei, alu Greciei Rhangabe si trimisulu estraordinariu Brailas. Toti erau veseli; numai celui turcescu ii fu preste putintia a'si ascunde supararea.

Si adeca vorbindu cu totulu obiectivu, fara nici-o tinere de parte: Ce a facutu asta-data Europ'a pentru Greci'a? Nimicu mai multu, decâtu a corespunde o eróre capitala a sa, comissa inainte de acésta cu 50 de ani. Dupa 7 si proprie 10 ani de luptele cele mai crunte ale greciloru ajutati de arnauti, macedoromani si multi europeni, in contra celei mai selbatece tiranii turcesci; dupa lupt'a navale dela Navarinu, unde Angli'a, Franci'a si Russi'a sfarmara flott'a turcesca; dupa cruntulu si furiosulu resboiu russo-turcescu din 1828—9, in fine diplomati'a européna se invoi abia, cá se recunósca independenti'a si suveranitatea Greciei cá regatu, inse pe unu teritoriu asia de strimtu, apoi si parte mare sterpu, in cátu daca nu ar fi grecii comercianti nascuti si crescuti din sute de generatiuni, ar fi fostu absolutu imposibile de a se sustinea cá regatu diece ani de dile; cá-ci daca libertatea ne aduce bunuri nepretiuite, ea inse si costa bani, averi, osteneli, bataia de capu; gratis este numai mórtéa, care nu'ti ia nimicu pentru-cá 'ti scóte sufletulu din óse. Asia diplomatii vechi, in frunte cu Metternich, care nu potea suferi nici pe greci nici pe romani, in conferenti'a din 3 Febr. 1830 tinuta la Londr'a, recunoscuro independenti'a Greciei, inse pe unu arealu numai de 900 miluri □, adeca mai mica si decâtu actual'a Transilvani'a si nici cu 1 milionu de locuitori, fiinducá vechi'a poporatiune s'a exterminatu fórté multu prin domni'a turcesca; apoi cautandu bine la lucrurile omenesci, numerulu unei poporatiuni civilisate si laboriósé, decide mai multu decâtu teritoriulu. Unu regatu numai cu unu milionu de locuitori, nu póte nici trai nici mori.

Grecii inse si compatriotii loru luptasera diece ani pentru unu teritoriu multu mai mare, din care si ocupasera o parte considerabile; dara o parte a diplomatiei europene si anume cea austriaca nu voiá nici se audia de staturi nationali, asia esi o Grecia mica, cu dorinti'a rezervata, cá se móra cátu mai curendu, cá si unu individuu, din lipsa de nutrementu. Intr'aceea grecii au se'si traga séma si de aci inainte fórté bine, se nu'i puna pecatele a centralisá si ei, nici a tirani pe arnauti si pe macedo-romani cu limb'a loru, daca voru se scape de turburari necurmte.

Not'a colectiva a conferentiei europene nu are caracteru imperativu, ci numai de invitatiune si de consiliu bunu. Pana in momentele de fatia inse sémana cá turcii si arnautii se voru oppune. Pentru unu casu nefericitu cá acesta, grecii mobilisara câteva regimente, éra mai departe press'a straina voiesce se scia, cá Angli'a, Franci'a si Itali'a s'ar fi invoitu a trimite in ajutoriu Greciei câte o parte din flota.

Tóte acestea mesuri intru atáta infuriara pe diariiele din Ungari'a, in frunte cu „Pester Lloyd“ (Nr. 182), cátu in dorerea loru pentru Turci'a nu se rusinéda a insultá pe Europ'a de hótia, numindu pe diplomati banditi, rapitori si ómeni fanatici, cari póta si astadi resboiu religiosu in contra Turciei. In fine „Lloyd“ se mai face si ridicolu, dandu sultanului consiliu, cá se primésca baptismulu, si atunci Europ'a se'lu recunósca de imperatu éra si pana in Carpati, desfiintandu tóte staturile create de nou.

Romani'a.

Statistic'a culteloru religiósé din Romani'a.

Éra o dorintia manifestata din tóte partile, cá se védia odata lumin'a unu Schematismus autenticu alu bisericei orthodoxe din Romani'a, séu déca se póte, si alu celorlalte culte religiósé din acelu stat. Diariulu sinodulu „Biserici'a orthodoxa romana“ publicase in tabelle statistice personalulu intregu alu clerului si alu celorlalti servitori bisericesci dela vreo doue episcopii, alaturandu si alte rubrice instructive. Incetandu acea fóia periodica, s'a curmatu si publicarea siematismului. Cu atátu ne fu mai mare placerea, candu primiramu dela Oficiulu centralu de statistica din ministeriulu de interne alu Romaniei, volumulu din urma titlatu „Culte pe anulu 1878 si invetiamentulu pe anulu scolariu 1877—8. Bucuresci 1880 form. 4-o pag. 106.

In acestu operatu inportantu nu vomu aflá nume de clerici, de cantareti si anagnosti (lectori) cu sutele si miile, aflamu inse informatiuni cu atátu mai instructive, date in cifre autentice. Vomu reproduce si noi pe cele mai multe, adaogéndu-le numai ici-colea câte o mica explicatiune séu nota, pentru intielegerea mai alesu a unor termini bisericesci, neusitati din cóce de munti.

Statistic'a culteloru se incepe dela pag. 87 si se inchiaie la 105, si e tractata pe 24 de tabelle.

La cultulu orthodoxu domnitoriu aflamu:

Tabell'a I. Eparchi'a (dieces'a) S-tei mitropolii a Ungro-Vlachiei, cu resiedinti'a in capital'a Bucuresci:

In capitala (cu 220 mii suflete) inpartita in doue plase. In plas'a de susu sunt 66 biserici si 8 capelle, din care 19 secularisate, 45 comunale, adeca intretinute de comun'a politica a capitalei, 2 de fundatoriiloru si 8 de particulari. In plas'a de josu 49 biserici si 2 capelle, din care 42 intretinute de comun'a, 3 de particulari si 6 de stat.

Personalulu bisericescu orthodoxu alu capitalei stá din 3 archierei (in partibus), 10 archimandriti (Abates), 3 protosingeli, 1 singelu, 4 protopopi, 242 preoti, 1 archidiaconu 36 diaconi, 408 cantareti si choristi, 122 paraclisieri (feti, clisieri), 5 monachi si 1 frate (nici-o monacha); personalulu in suma totala: 836.

Dieces'a mitropoliei primatiale se intinde preste 7 districte. In districtulu Ilfov, fara capitala, sunt: 2 Cenobii (Chinovii) de monachi, 3 de monache (calugaritie), 7 monastiri si schituri, 258 biserici, 1 capella; 8 archimandriti, 4 protosingeli, 1 singelu, 1 protopopu, 274 preoti, 1 diaconu, 260 cantareti, 190 paraclisieri; 273 monachi, 29 frati, 412 monache, 63 sorori, in suma personalulu 1516.

In distr. Praov'a, 5 cenobii de barbati, 2 de femei, 16 monastiri si schituri, 303 biserici, 1 capella; — 4 archimandriti, 2 protosingeli, 1 protopopu, 372 preoti, 15 diaconi, 231 cantareti, 180 paraclisieri, 78 monachi, 26 frati, 98 monache, 36 sorori, sum'a person. 1043.

In distr. Vlasca, numai 3 monastiri si schituri, 174 biserici, 1 protopopu 233 preoti, 3 diaconi, 162 cantareti, 134 paraclisieri, nici unu monachu, nici monacha; sum'a person. 533.

In districtulu Teleormanu: Nici-unu cenobiu, nici monastiri; 185 biserici; 1 protopopu, 239 preoti, 124 cantareti, 107 paraclisieri = pers. 471.

In distr. Muscelu: 1 cenobiu de barbati, 1 de femei, 5 schituri, 160 biserici, 2 capelle; 2 archierei, 1 protopopu, 185 preoti, 1 diaconu, 171 cantareti, 99 paraclisieri, 7 monachi, 1 frate, 16 monache, 4 sorori = pers. 487.

Distr. Jalomitia 0. 0. 0. 139 biserici; 1 archimandritu, 1 singelu, 1 protopopu, 183 preoti, 2 diaconi, 131 cantareti, 100 paraclisieri = pers. 418.

Distr. Dâmbovitia: 0, 1 cenobiu de monache, 1 schitu, 266 biserici; 2 archimandriti, 3 protosingeli, 1 protopopu, 251 preoti, 250 cantareti, 163 paraclisieri, nici-unu monachu, 50 monache, 20 sorori = pers. 740.

Precum in capitala, asia si in districte partea cea mai mare a bisericeiloru este intretinuta de cátra co-

munele politice, altele multe de cătra enoriasi, cum se dice în Romani'a, poporenii în Transilvani'a, adeca comun'a bisericească, vreo 62 de cătra statu (în urm'a secularisării generale din 1864?), vreo 34 de cătra particulari, adeca câte o familia sau mai multe fruntasie, religioase din vechime; 254 biserici sunt cu totul serace, întretinute numai din mil'a credincioşilor.

Sum'a intréga a personalului eclesiastic în dieces'a mitropoliei primatiale a fostu 6044 în a. 1878.

Pâna a nu trece mai departe la celelalte diecese, adnotam acilea, că cei dedati cu hierarchi'a eclesiastica de dincóce de munti, din Plaiuri, cum e terminul stravechiu, nu pricepu, cum este numai câte unu protopopu în câte unu districtu întregu, cu biserici dela 139 pâna la 303, nici nu voru pricepe, de ce mai preste totu numerulu cantaretiloru şi alu paraclisieriloru este mai micu de cătu alu bisericeloru şi multu mai micu de cătu alu preotiloru. Cine canta pe unde lipsescu cantaretii? Cine îngrijesce de aprinsulu faciiloru, de pausu (vinu pentru s. liturgia), de focu în cadelnitia, de tóte celelalte servitii pe langa preotu, dacă lipsesce paraclisierulu (pe slavonesce crîsnicu, pe romanesce fetu)?

Numerulu personalului monasticu de ambele sexe se vede fôrte micşioratu din ceea ce fusese elu înainte cu 20 şi cu 30 de ani; inse acésta scadere se esplica usioru, atâtu din evenimentulu celu mare alu secularisării şi alu scótereii calugariloru greci şi asiati din tiéra, cătu şi prin legi, care interdiciu strînsu primirea de tineri şi tinere fără nici-o pricepere, la viétii monastica, în fine prin adaptarea unui numeru considerabile de monastiri şi cenobii, pentru scóle, spitale, casarme, locale de arestu (Vacaresci, Margineni etc.)

(Va urmá.)

Dela Bucuresci veni scirea oficiósa, cá cabinetele poteriloru mari au decisu în cestiunea Arab-Tabiei şi „Pressa“ din Bucuresci, cá organu alu ministrului de externe, multiamesce mai virtosu cabinetulu din Vien'a pentru bun'a vointia cu care o sustinú la ocasiunea acésta. „Romanulu“ inca se arata recunoscatoriu, de si mai cu reserva. Citindu cineva cu sange rece descriptiunea liniei noué, fixate de cătra cabinetu si destinate a fi fruntarie (hotaru) între Romani'a noua (Dobrogea) şi între Bulgari'a preste teritoriulu Silistriei înainte, iti vinu în minte cunoscutele proverbie romanesce: Se scape si capr'a, si curechiulu (vardi'a); séu si mai respicatu: Nici lupulu flamendu, nici ói'a cu doi miei. S'a trasu adeca o linia noua intortocata asia, în cătu dealulu cu fortaréti'a numita Arab-Tabia se tréca la Romani'a, dara gradinele cele multe ale locuitoriloru din Silistria se remana la Bulgari'a.

Deodata cu acésta scire vine alta totu oficiósa dela Bucuresci: despre trecerea necurmata a unui numeru mare de voluntari rusesci în Bulgari'a, tocma precum trecusera la 1876 în Serbi'a. Bulgarii adeca ajutati de muscali, sunt decisi a sparge prin tractatulu dela Berlinu si a unificá cele doué Bulgarii în sensulu precum s'a vedutu în tractatulu de St. Stefano, inchiaiatu între Russi'a si Turci'a inaintea celui dela Berlin. Se prepara alte evenimente.

Franci'a.

Paris. (Discordia între statu si biserica. Amnesti'a comunistiloru). De candu se pare cá republic'a se consolidéda, pe anu ce merge, partidele monarchice, si alaturea cu acestea monasteriale cu o parte a clerului seculariu lupta neincetatu asupra ei. Lupt'a cea mai inversiunata decurge mai virtosu în scóle, unde professorii calugari în frunte cu iesuitii, propaga ura si despretiu contra sistemii actuale si prepara pe junime pentru resturnarea ei. Guvernulu republicanu se aratase pâna estimpu fôrte tolerantu, dara în fine inpinsu de partid'a sa, se folosi de nesce legi mai vechi monarchice, aduse contra colegieloru monastice; pe temeulu acelora emisse de dato 29 Martiu a. c. nesce decrete, prin care obliga pe tóte societatile monastice si pe toti cãti tinu scóle mari si mici clericali (la noi le dicemu confessionali), cá se'si presente statutule la gubernu spre confirmare, se nu invetie nici se propage în scóle si biserici resturnarea republicei si restaurarea monarchiei, în fine calugarii straiini asediati în Franci'a din alte tieri, se se duca de unde au venitu. Terminu de executiune li s'au pusu pe 1 Iuliu, adeca de 3 luni. Mai nici unii nu s'au supusu, si asia acum s'a inceputu executiunile cu politia, procurori, gendarmi; anume iesuitii straiini o patira fôrte reu. Se scrie cá mai multi din acestia trecu în Austri'a.

Cestiunea amnestiei generale a tuturoru petroleistiloru rebelli din a. 1871 exilati, au agitat asemenea fôrte multu pe societatea francesa, pâna candu Gambetta demonstrá într'unu discursu classicu, cá mai bine este a erta decâtu a'si resbuna si mai consultu a desarma pe rebelli aratandu, cá societatea cea mare nu se teme de o mana de ómeni si cá în casu de alta cutediare ii va sci sfarma.

Convocare.

Adunarea despartimentului XII-lea alu Asociatiunei transilvane se convóca prin acésta pe 11 Iuliu a. c. dupa am. la 3 óre în Desiu, la care avemu onóre a invita pe toti dd. membrii acestui despartimentu, si pe toti cei ce se interesséda de cultur'a nationale.

Desiu, 3 Iuliu 1880.

Gabrielu Manu,
directoru.

Petru Muresianu,
pentru secretariu.

Observari la art. de „Veterinariu“ din Nrii 43 si 44 ai acestui diariu.

(Urmare si fine.)

Deosebitele specii de Anthrax, ivite din una si aceeasi caus'a — sunt:

1. Armurarea de limba — Zungen-Anthrax. (Dupa espressiunea poporului — Limbariti'a.) Pe peliti'a limbei, cu deosebire la vitele cornute, se forméda nisce besici albe, cari mai tardiu se galbinescu si crescú fôrte iute, pâna la marimea unui ou de gaina. Aceste trecu în gangrena si spargédu, în loculoru remane o rana urita si negria, care ia estensiune totu mai mare. Acestu morbu e fôrte periculosu.

Manipularea. Besicele formate trebue sparte cu lanceta, apoi unse cu unu penelu de scame inmuiatu în solutiune concentrata de cupru sulfuricu ori de argintu nitricu. În casu de lipsa se póte folosi si saramura (saratura, muratóre) mestecata cu otietu. Dacă ran'a e gangrenósa, trebue unsa cu mixtura mucilaginosá, mestecata cu camforu. În fine, déca dupa aceste nu se arata resultatu, atunci nu remane alta, de cătu a tusiá bas'a raneloru cu lapis ori cu feru arsu, pâna ce voru arata colóre viuá rosieteca.

2. Armurarea de spate séu de rectum. Anthrax dorsi seu intestini recti. Pe langa simptomele generali ale morbului, se arata prin baligare cu sange negriu, matiulu este inflatu si durerosu, peliti'a acestuia este albastra-rosiá si trece fôrte curendu în gangrena.

Pe langa observarea reguleloru generali, acestu morbu se curedia si localiter, — cu cataplasme reci pe spate si cu clisme de apa mestecata cu otietu.

3. Inflaturile de armurare, carbunculus, Milzbrand, Carbunkel.

Dinpreuna cu simptomele generali, pe mai multe parti ale corpului, mai cu séma pe grumadi, pe partea inferióra anterióra a peptului, cu deosebire la porci, sub pele se forméda inflaturi mai mari séu mai mici, tiapene si dureróse la pipaitu. Inflaturile continú sange gangrenosu si exudatu galbinu în form'a reciloru.¹⁾ Aceste crescú si se intindu, mai tardiu se inmóie si spargédu, nimicescu pelea si tiesetur'a celulósa de sub dens'a.

Manipulare. Observarea reguleloru generale; pe langa acésta se recere si frecarea (frottarea). Inflaturile nu trebue sparte pe calea operativa, ci sunt a se lasa cá se se sparga de sine, dupa aceea se se spele cu teuri (thea, herbathea, céiuri) aromatice, mixtura cu camforu s. a.

La oi acésta specie de Anthrax nu se prea întempla, cu atâtu mai desu inse la porci.

4. Armurarea gangrenósa, armurare sburatóre; Erisipelas carbunculosa, Fliegender Brand. Se ivesce la oi, mai adese-ori la porci. Pe extremitatile posterióre, în substanti'a pelei se arata inflaturi tiapene si dureróse; aceste mai tardiu se prefacu în besici, cari spargédu nimicescu stratele pelei. Animalele cuprinse de acestu morbu, cu extremitatile posterióre ámbla fôrte cu greu si intinsu, porcii pe langa acea inca si voméda. Acésta specie de anthrax este cea mai periculósa asia, în cătu animalele cuprinse de acelu morbu mai tóte pieru. Din norocire, se ivesce fôrte rar. Fačia cu manipulatiunea nu remane alta, decâtu implinirea prescriiseloru generali.

5. Armurarea gútlegiului si a ingittórei, Laringitis carbunculosa, brandige Bräune. Se ivesce mai multu la rimatori. Exudatulu gangrenosu se forméda în gútlegiu, animalele se imfla la grumadiu, inghitu si resuffa fôrte cu greu, cu oca-siunea resuffarei se aude si horcatura.

Decursulu bólei este rapede, între 6—24 óre.

Manipularea. La porci se li se dea în halbe²⁾ séu în lapte Heleborus albus 3—5 decigrame pentru fia-care, cá se vomédie. Dupa aceea se se dea în zéru séu în lapte acru câte 4 gr. salitra, 8 gr. sare amara ori sare glauberiana. La vitele cornute si la porci se póte folosi inca si spranzuitu cá mijlocu mai simplu. O bucatia de radecina de Heleborus negru se pune în inpusetur'a de pele facuta în apropierea peptului. Afara de aceea, regiunea gútlegiului pe din afara se póte unge bine si cu unguentu mercuriale mestecatu cu unsóre simpla prospeta.

6. Armurarea la galitiele de casa.³⁾ În tempuri epidemice, de acestu morbu de multe ori se bolnavescu si gainele, ratiile, gânscele s. a. La aceste provine mai cu séma din lips'a de apa, si cá galitiile manca din partile si escrementele animaleloru cadiute de armurare. La galitie se observa suparare, borzóe penele, crést'a si alte parti rosie dau în colóre albastra; pe corpu ici cólea se arata inflaturi mici si pete albastrii. Poporulu simplu nu-si póte inchipui, cá pentru ce pieru galitiile asia repentinu. — Éta unde zace caus'a principale.

Se recomanda cu succesu favoritoriu pómele de sorbu ori de snépanu, cari trebue ferte si asia între-

¹⁾ Aituri, cotoróge si cum le mai dicu.

²⁾ Ce este halbe?

Red.

³⁾ Galitie, subs. pl., în alte regiuni se dicu paseri de casa, pe airea oara pl. oare, din lat. ales, sinonimu cu avis, volucris, oscen.

buintiate; ap'a în care s'au stinsu feru ferbinte, precum este cea dela fauri; feru sulfuricu solvatu în apa.

Aceste sunt amintirile în scurtu, cari am aflatu de lipsa a le aduce de exemplu „veterinariloru“ poporani. De aici se vede, cá nu este de lipsa a aplica inpusetur'a de splina si alte torturi barbare, fôrte stricatióse pentru animalele domestice. Am vedutu casuri de acele, unde au fostu atinse si plumanile si urmarea trista a fostu, cá acelea vite au peritu de aprindere de pluman.

Din tóta descrierea potu observa oneratii lectori, cá cur'a viteloru nu se afla inpreunata cu cheltuele enorme, dupa cum se presupune. Sunt mijlóce fôrte simple si eftine, numai voia se cere si ascultare de persónele cari 'si pricepu missiunea. Poporulu simplu ce e dreptu, nice elu insusi nu se prea suppune la cur'a rationale, cu atâtu mai puçinu se îngrijesce despre vitele lui.

Crescere si cultura se recere; atunci apoi tóte le vomu implini cu celu mai bunu succesu. Activitatea persóneloru de categori'a semidoctiloru ar fi bine se fia curmata pe calea legei. Sunt multi si de aceia, cari cu próst'a procedura de cura nefericescu si pe ómeni neculti. Asia de exemplu se afla si în cerculu Rodnei doi ómeni prosti, cari de multu tempu isi continua pracs'a medica, eredita dela parinti. Petrunsu de vederea ómeniloru schiopi si schiloditi, vindecati prin bandagele si cur'a brutale, mai de multe-ori iam aratatu la oficiele competente. Inse dupa cum se scie, la noi justiti'a întru unu locu se incurca, în altulu se descurca si în fine totu innodata remane. Resultatulu au fostu, cá respectivii isi continua metod'a de operatiune cu tóta glori'a, spre mai marea rusine a oficieloru politice.¹⁾

Stoic'a,
med. cerc. si veterinariu.

¹⁾ În altu Numeru vomu mai comunica invetiatur'a unui altu barbatu competente, în aceeasi materia, a carei tractare científica în publicu, era de o necesitate din cele mai urgente. Las' cá în tierile nóstre sarmane vite domestice, fara care omenimea intréga ar fi de peritu, chiaru si în starea lor sanetósa, sunt parte mare maltratate în modu crudu, barbaru si revoltatoriu, dara apoi grós'a nesciintia în casuri de bóle este mai multu decâtu dorerósa. Câte scene în adeveru tragice, unde dupa perirea viteloru de jugu, de hamu si de mulsu, familiiloru nu le mai remane alta, decâtu desagii fugariloru pe pamentu. Not'a Red.

Pentru cei ce patimescu de pieptu si plumani.

Wilhelm's
Allopu de plante Schneeberg

alu lui

Franciscu Wilhelm, farmacistu în
Neunkirchen (Austri'a de josu.)

În decursu de 25 ani s'au probatu a fi de cea mai mare fortia vindecatóre si usuratóre pentru morburile organeloru de respiratiune, pentru catarele gútlegiului si alu bronchiiloru, tuse spasmodica, ragusiéla, multe alte suferintie ale gútului si ale plumaniloru.

Fôrte de recomandat este acestu sucu cá preservativu pe tempuri neguróse si aspre.

Fiindu de unu gustu placutu, elu este folositoru pentru copii si o necesitate pentru ómenii cari suferé de plumani; éra pentru cantareti si oratori în contra vocei inforate, séu chiaru în contra ragusiélei, elu este unu mijlocu nedispensabilu. — Numerose ateste probéda cele afirmate mai susu.

Se afla de vendiare în sticle à 1 fl. 25 cr. în Sibiu la d-nii Fried. Thallmayer si I. B. Misselbacher sen.

Onoratulu publicu se céra totudeauna specialu Wilhelm's Allopu de plante Schneeberg, fiindu-cá acesta se produce singuru numai de mine, si de órece fabricatele puse la vendiare sub firm'a Iulius Bittner Allopu de plante Schneeberg, sunt nisce imitatiuni nedemne, asupra caroru atragu deosebit'a atentiune a publicului cumperatoriu. (2) 13—25

Nr. 1553—1880.

(21) 2—3

Escriere de concursu.

Pentru participare la supernatanti'a fundatiunei Chiriliane, ce va resultá dupa 1 Iuliu a. c., computanduse si sum'a ce va resultá din couponii schimbândi atunci, ce va face sum'a totala de 63 fl. 96 cr. v. a. prin acésta se escrie concursu cu terminu pâna în 31 Iuliu 1880 st. n.

Doritorii de a capatá parte din acestu stipendiu au se arate: 1. cá sunt cousangeni cu piulu fundatoru pâna în alu 8-le gradu de rudenia, documentandu acésta prin deducerea arborelui genealogicu; 2. cá au inceputu a invetiá la vreo scóla dela 1 Septembrie 1878; 3) cá au portare morala buna si au obtinutu din studie celu puçinu clasea prima; 4. cá sunt gr.-catholici, ceea ce au de a documentá prin producerea testimoniului de botezu. Concursese se asternu Veneratului Consistoriu metropolitanu în Blasiu.

Blasiu din siedinti'a consistoriale tîenuta în 1 Juniu 1880.

Simeonu Popu Mateiu m. p.,
Notariu consistoriale.

Editoru si redactoru responsabilu: G. Baritiu.
Tipariulu lui W. Krafft.